

KULTUREN

Kv Grynmalaren 31 och 33

fornlämning Lund 73:1,
Lunds stad, Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2015

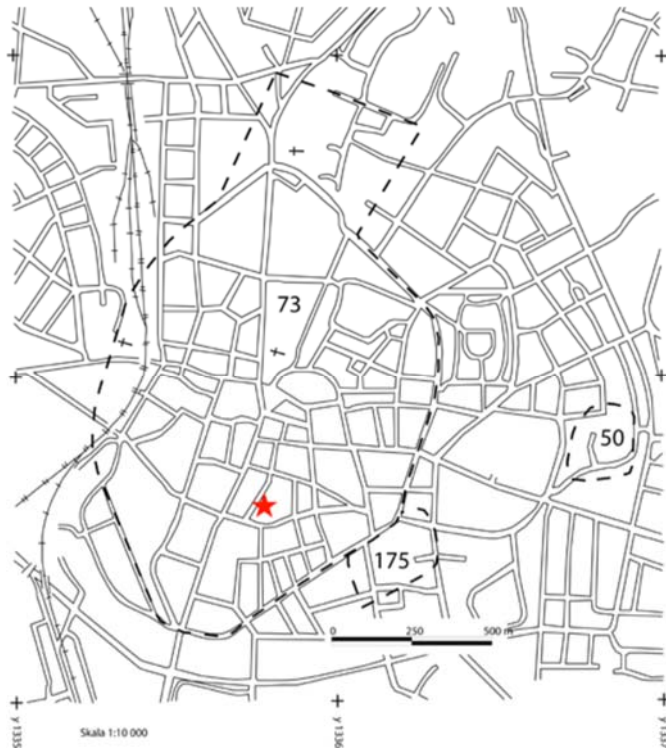
KULTURMILJÖRAPPORT 2015:27

GERTIE ERICSSON

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat	5
Sammanfattning	7
Administrativa och tekniska uppgifter	10
Referenser	11
Bilagor	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Figur 1. Lunds medeltida stadsområde, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med röd stjärna.

Inledning

Med anledning av att gårdsbyggnaden på kv Grynmalaren 33, Lund, skulle dräneras, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Området är beläget inom Lund medeltida stadsområde, fornlämning Lund 73:1, och ärendet utfördes enligt Länsstyrelsens beslut (Ist.dnr: 431-5798-2015). Vid dräneringsarbetena kom även intilliggande fastighet, kv Grynmalaren 31, att beröras om än bara i fastighetsgränsen.

Figur 2. Lilla Södergatan, mot norr. Flickan i porten står ungefär vid nuvarande Lilla Södergatan 23. Foto: Jöns Mårtensson, år 1896. Ur Kulturens LB-arkiv.

Fornlämningsmiljö

Kv Grynmalaren ligger i den sydöstra delen av Lunds medeltida stadsområde och begränsas av de fyra gatorna Lilla Tvärgatan, Grynmalaregatan, Stora Tvärgatan och Lilla Södergatan. Tre av gatorna har medeltida ursprung och både Stora och Lilla Tvärgatan härrör från Lunds äldsta stadsplan. Lilla Södergatan omnämns under 1700-talet som *Lilla Södergatan Grynmalarestråten*, medan Grynmalaregatan vid samma tid benämndes som *Råttestråten*. Under medeltiden låg den förmodade Heligkorskyrkan och dess kyrkogård i kvarterets sydvästra del (Bevaringskommittén 1980 s 46). Enligt Anders Andrén's tomtrekonstruktion av tomtindelningen i Lund omkring år 1500 ligger det aktuella området på tomten benämnd Heligkors (figur 3)(Andrén 1984 s 92).

Figur 3. Rekonstruktion av tomtindelningen i kv Grynmalaren omkring år 1500 (Andrén 1984). Kyrkogården och platsen för Heligkors kyrka är markerat med ljus brunt och det resterande området för nuvarande kv Grynmalaren är markerat med blått. Den aktuella undersökningsytan ligger på den tomt som nämns som Heligkors.

Heligkorskyrkan och kyrkogården kan efter tidigare arkeologiska undersökningar lokaliseras till området i den södra delen av dagens kv Grynmalaren, enligt Andrén's tomtrekonstruktion omkring år 1500 (1984). Efter reformationen tillföll heligkorskyrkan och dess egendomar kronan och under första hälften av 1600-talet renderades dess kyrkogård till Helgeandshuset. Uppgifterna nedan kan knytas till den efterreformatoriska bebyggelsen på kyrkogården och i övriga kvarteret (Andrén 1984 s 92).

Heligkors kyrka och kyrkogård

1654/56 *Jens Trane och änkan Anne Jydens betalde jordskyld till helgeandshuset för*

Heligkors kyrkogård.

1658 *Anne Jydens ägde Vårfru rote nr 52.*

Tomt 157, tomt

1551 *nämns tomten som öde hage*

1591 *nämns tomten som fru Beate (Billes) hage.*

Tomt 158, gård

1551 *Henrik Hansen Skredder och hans hustru arrenderar gården på "evig tid".*

1588 *gården nämns som sal Jens Brahes gård.*

1591 *gården arrenderas av Mads Hansen och hans hustru Karine Aagesdatter på "evig tid".*

1660-talet Bertel Andersen betalade jordskyld.
 1660-talet gården köptes av Jens Trane
 1660-talet gården köptes av (domkyrkokapellänen) Hans Mortensen (Torslow).
 1690 gården ägdes av snickaren Sören Kruse.

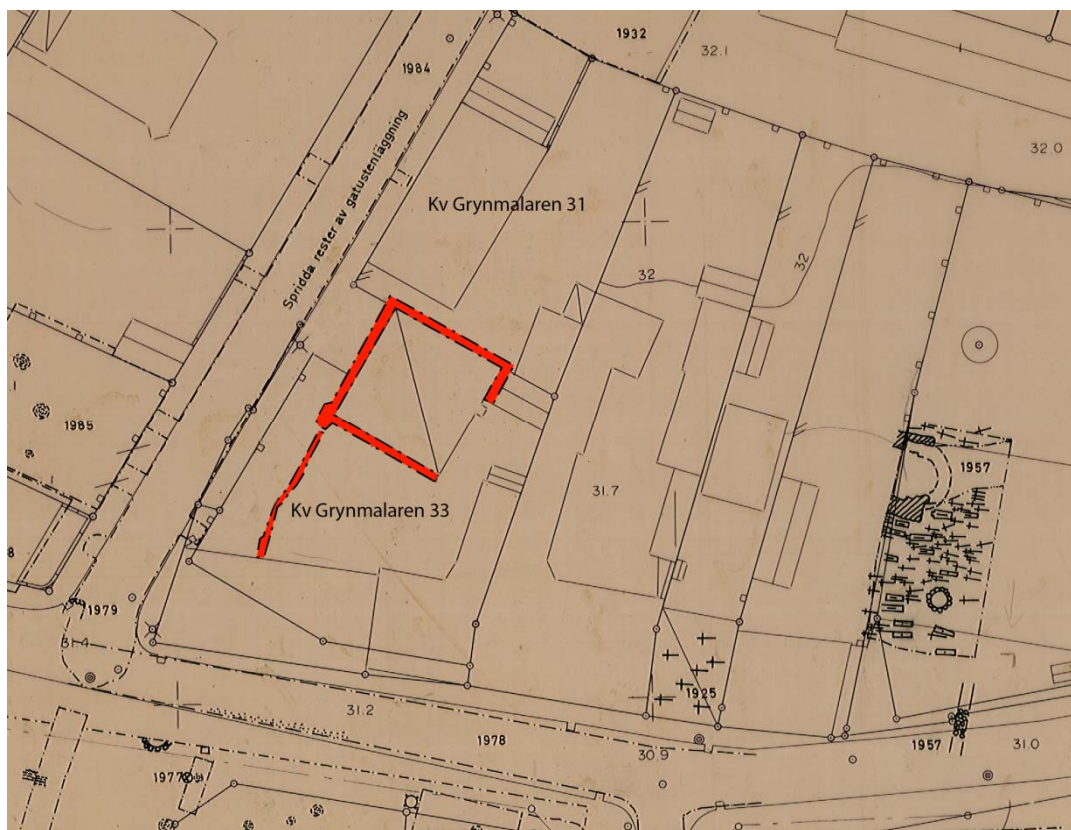
Tomt 159:1, vikarieresidens Heligkors socken 1588, 1623/26
 1551 gården nämns som Jörgen Preens gård
 1570 nämns att residenset, som är altarets egendom i Lund, är öde
 1588 ödegrund arrenderades på "evig tid" av Jens Hermansen och hans hustru Marie Andersdatter.
 1623/26 Jens Jydes änka Marine betalade jordskyld för residenset, som låg i Heligkors socken.
 1650 Johan Fredriksen Remsnider betalade jordskyld

Utifrån äldre kartor har kvarteret varit tämligen glest bebyggt under 1600-talet. På Espmans karta från år 1783 kan en husrad urskiljas utmed samtliga gator utom Grynmalaregatan (André och Högstedt 1990 s 37). Under 1800-talets lopp delades kvarterets tomter i allt mindre delar och bebyggelsen förtätades. Kvarteret var bebott av arbetare, hökeriägare och småhantverkare. Husen bestod då till största delen av envåningshus, men i slutet av århundradet uppfördes några tvåvåningshus. Nuvarande fastighet på kv Grynmalaren 31 består av ett envåningshus som är byggt år 1881. Småhusbebyggelsen var relativt enhetlig och i stort sätt oförändrad fram till 1940-talet då en tandpoliklinik och ett daghem byggdes i den östra delen av kvarteret. Vid Stora Tvärgatan revs några hus på 1940- och 1950-talen inför uppförandet av Värmlands nation och ytterligare hus revs på 1960-talet. Det finns fortfarande mycket av den låga 1800-talsbebyggelsen kvar i den nord- och sydvästra delen av kvarteret (Bevaringsprogrammet 1980 s 46ff).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Kv Grynmalaren är undersökt i relativt begränsad skala. De äldsta arkeologiska undersökningarna i kvarteret genomfördes i början av 1900-talet. Nedan följer ett urval av de arkeologiska iakttagelser som gjorts (Kulturens LA-arkiv).

Fastighet	Årtal	Ingrepp och tolkning
Kv Grynmalaren 33	1905	Arkeologisk undersökning, en stenläggning dokumenterades och några träfynd ritades.
Kv Grynmalaren 4	1941	En grundgrävning för en tandpoliklinik genomfördes. Vid undersökningen påträffades golvlager, stenläggningar och träplank, byggnadslämningar och gårdsplaner.
Kv Grynmalaren 30	1948	Grävningsarbeten genomfördes inför uppförandet av Värmlands nations hus. Vid undersökningstillfället dokumenterades flertalet gravar och ett antal fynd insamlades.
Kv Grynmalaren 25	2009	En geoteknisk undersökning genomfördes inför en alternativ grundläggning. Det framkom odlingslager och möjligen ett lergolv på djup av ca 1,80 m. Moränleran påträffades vid ett djup mellan 2,30 och 2,60 m (Theliander 2010).
Kv Grynmalaren 25	2010	En schaktningsövervakning utfördes inför en alternativ grundläggning. En brunn påträffades under matjorden, samt en grundmur från 1800-tals bebyggelse. Inga medeltida lämningar berördes (Theliander 2010).
Kv Grynmalaren 31	2013	I samband med en ledningsdragnings undersökning genomfördes en arkeologisk förundersökning. Ett intakt medeltida kulturlager i form av ett odlingslager påträffades. Odlingslagret har ackumulerats över tid och odlats från senmedeltid och framåt. Det var gödslat med hushållsavfall och djurben (Kronroth 2013).

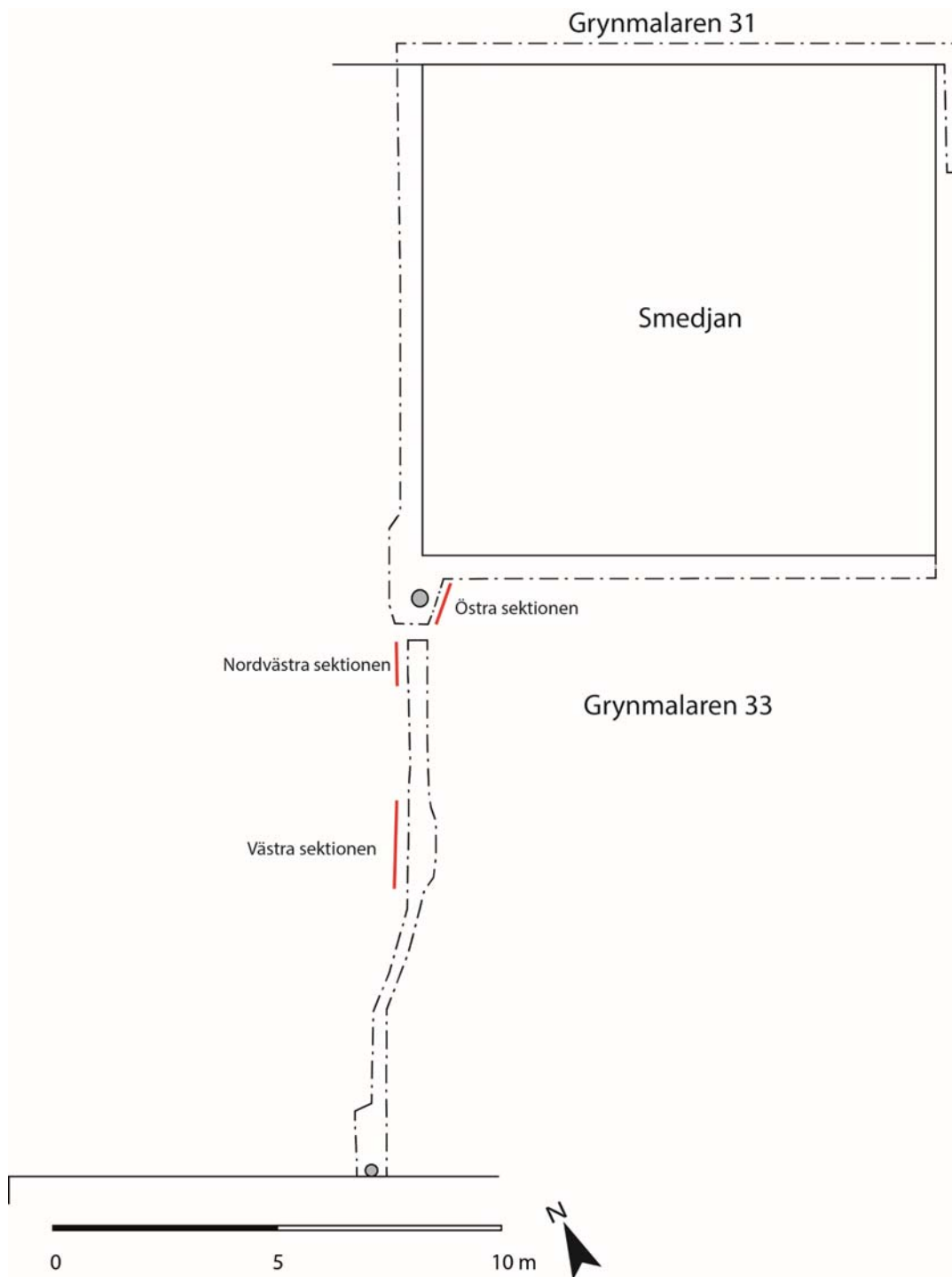
Figur 4. Den arkeologiska generalkartan, med aktuellt ingrepp markerat med rött.

Genomförande och resultat

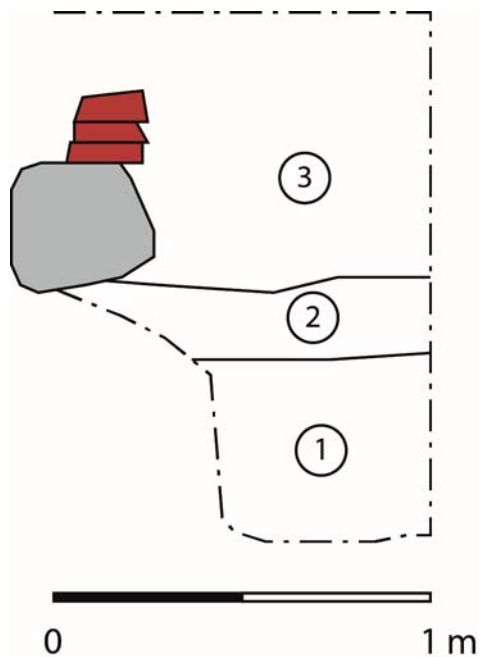
Med anledning av dräneringsarbeten i kv Grynmalaren 33, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Dräneringsarbeten genomfördes även på kv Grynmalaren 31, byggnadens norra fasad.

De aktuella ingreppen var av begränsad omfattning. Den norra byggnaden på fastigheten användes under 1930-talet som smedja, och byggdes om till bostäder under sent 1900-tal. På grund av fuktproblem gjordes en dränering runt hela smedjan, ca 0,50 m brett, 35,00 m långt, till ett djup av 0,70-0,80 m. Huvudsakligen bestod de uppgrävda massorna av sentida uppfyllnadslager, i botten berördes efterreformatoriska kulturlager, men inga medeltida (figur 4, 5 och 6).

I den västra delen av tomten grävdes ett schakt med nordsydlig orientering, som var 12,00 m långt, 0,40-0,50 m brett och ca 0,90-1,10 m djupt. I den södra delen bestod sektionen endast av sentida matjordslager, och igenfyllnadsmassor från ledningsdragningar. Men 6,00 m norrut framkom en stratigrafisk sekvens som huvudsakligen berörde sentida uppfyllnadslager men även ett lergolv på ett djup av ca 0,70-0,80 m (figur 5 och 7). Det har troligen en efterreformatorisk datering, då platsen under medeltiden ingick i kyrkogården till Heligkors kyrka.

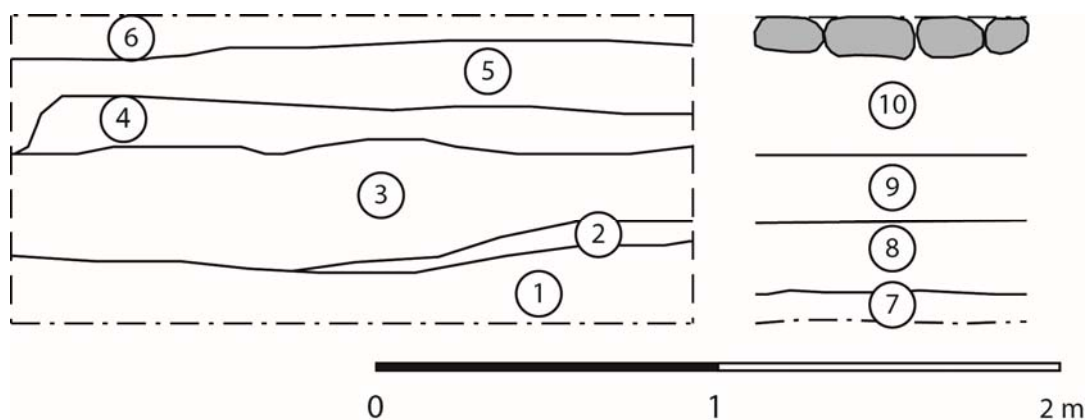

Figur 5. Planritning över de ingrepp som gjorts inom ärendet för kv Grynmalaren 31 och 33. De två sektioneritningarna är markerade med rött.

Figur 6. Den östra sektionen i brunnsschaktet på smedjans sydvästra hörn (figur 5). Beskrivning nedan:

1. Brunrå humus med inslag av tegelkross, träkol och bränd lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Efterreformatoriskt marklager
2. Tegelkross och tegelbrockor blandat, raseringslager från tidigare bebyggelse på platsen.
3. Matjord, pålagd i samband med byggnation av smedjan.

Figur 7. Den västra sektionen i dräneringsschaktet över gården, samt den nordvästra sektionen.

1. Röd lera, värmepåverkad med inslag av träkol. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Lergolv.
2. Brun humus och lera blandat, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Smutslager på golv.
3. Brunsvart humus, inslag av bränd lera, träkol, tegelkross och småsten. Mellankornig, fet, fuktig och kompakt. Äldre markhorisont.
4. Gul lera, småsten och gult tegel samt kalkbruk. Grov-finkornig, torr, mager, kompakt. Bärlager.
5. Blandat matjord och lera. Finkornig, torr, mager, lös. Äldre matjord från dagens trädgård.
6. Matjord utlagd under 1900-talet.
7. Brunrå humus med inslag av tegelkross, träkol och bränd lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Odlingslager.
8. Brun humus med inslag av tegelkross, träkol, småsten och bränd lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Efterreformatoriskt odlingslager.
9. Tegelkross och tegelbrockor blandat, raseringslager från tidigare bebyggelse på platsen. Utlagt som bärlager.
10. Bärlager och stenläggning.

Sammanfattning

Med anledning av dräneringsarbeten i kv Grynmalaren 33, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbeten omfattade även byggnadens norra fasad, belägen på fastighet Grynmalaren 31. Kv Grynmalaren är beläget i den sydöstra delen av den medeltida staden och omges av gatusträckningar som tillhör Lunds allra äldsta gatunät. På platsen för aktuell fastighet låg under medeltiden Heligkors kyrka, och gravar har framkommit vid tidigare markarbeten i området.

De aktuella ingreppen var av begränsad omfattning. Den norra byggnaden på fastigheten användes under 1930-talet som smedja, och byggdes om till bostäder under sent 1900-tal. På grund av fuktproblem gjordes en dränering runt hela smedjan, och vid arbetena berördes efterreformatoriska kulturlager men inga medeltida.

I den västra delen av tomten grävdes ett schakt med nordsydlig orientering, som huvudsakligen berörde sentida uppfyllnadslager men även ett lergolv, vilket troligen har en efterreformatorisk datering, då platsen under medeltiden ingick i kyrkogården till Heligkors kyrka.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-5798-2015	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Grynmalaren 31 och 33
Typ av exploatering	Dränering		
Uppdragsgivare	Brf Grynmalaren		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2015-03-05 till 2015-03-31		
Fälttid			
Arkeolog	3 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	24 m ²		
Kubik	20 m ³		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	3x750= 2 250 SEK		
Rapport	4x750= 3 000 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	5 250 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	5 250 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	2 A3: 1 plan skala 1:100, 3 sektionsritningar skala 1:20		
Foto	17 digitala fotografier		
Analys	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. Gamla Lund, årsskrift 72. Lund.

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Medeltidsstaden 56. Stockholm.

Bevaringskommittén 1980. Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Vårfru rote. Lund 1980.

Kronroth, N. 2013. Kv Grynmalaren 31, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. *Kulturmiljörapport 2013:17*. Kulturen, Lund.

Theliander, C. 2010. Kv Grynmalaren 25, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 365*. Kulturen, Lund.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013. I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2015

- 2015:1 Flyinge 22:49, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2013-2014. Carita Melchert.
- 2015:2 Kv Botanicum 15, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth & Aja Guldåker.
- 2015:3 Kv Fredrik 8, Ystad. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:4 Kv Tegnér 1, Lund. Geoteknisk undersökning m. fl. 2014. Aja Guldåker.
- 2015:5 Kv Bävern 1, Trelleborg. Översiktlig förundersökning. 2014. Ivan Balic.
- 2015:6 Utbyggnad av Södra stambanan, sträckan Flackarp – Lund C. Arkeologisk utredning steg 1 2014. Ivan Balic & Johan Wallin.
- 2015:7 Adelgatan. Arkeologisk förundersökning 2013 och 2015. Aja Guldåker.
- 2015:8 Stora Råby 34:16, Stora Råby fornlämning nr 10:1 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2015:9 Kv Sankt Mikael 16, Lund. Arkeologisk förundersökning och geoteknisk undersökning 2014. Aja Guldåker & Ivan Balic.
- 2015:10 Innerstaden 2:1, Stortorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Nicklas Kronroth.
- 2015:11 Trafikplats Gastelyckan – Lund Norra. Arkeologisk utredning 2015. Mattias Karlsson.
- 2015:12 Fjärrvärme m. m. i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2010–2011. Aja Guldåker.
- 2015:13 Trädgårdsarkeologisk förundersökning vid Ulefos Hovedgaard i Norge, 2015. Aja Guldåker.
- 2015:14 Kv Sankt Måns 4, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2015:15 Skegrie 14:11, Skegrie socken, Trelleborgs kommun, Antikvarisk medverkan. Henrik Borg.
- 2015:16 Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:17 Kv Trädgården 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
- 2015:18 Kv Sankt Mårten 28, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
- 2015:19 Kv Repslagaren 29 Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Ivan Balic.
- 2015:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
- 2015:21 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2015:22 Vård- och underhållsplan. Ballingstorpsgården och Per Olsgården. 2015. Carita Melchert och Gunilla Gardelin.
- 2015:23 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2012-2015. Carita Melchert.
- 2015:24 Falsterbo 2:22, fornlämning Falsterbo 15:1, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Kompletterande arkeologisk förundersökning. Ivan Balic och Gertie Ericsson.
- 2015:25 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2015. Carita Melchert.
- 2015:26 Kv Föreningen 2, Lund. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin.
- 2015:27 Kv Grynmalaren 31 och 33, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.